

**Beslut**

Datum 2024-06-25

Dnr 2023:8098

Sida 1 (19)

## Beslut

**efter kvalitetsgranskning av högstadiets undervisning om  
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid  
Prolympia, Umeå i Umeå kommun, med ULNO AB som  
huvudman**

## Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning vid Prolympia, Umeå avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

ULNO AB har godkännande att bedriva förskoleklass och årskurserna 1–9 vid Prolympia, Umeå i Umeå kommun enligt Skolverkets beslut den 11 februari 2005 (dnr 47-2005:343) samt Skolinspektionens beslut den 8 december 2008 (dnr 43-2008:1242) och den 21 september 2011 (dnr 31-2011:855).

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga ämnen i högstadiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Prolympia, Umeå den 8 maj 2024. Besöket genomfördes av utredarna Sara Lidegran och Caroline Engskär.

Vid granskningsbesöket inhämtades information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Två gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

## Beslut

### **Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck**

Prolympia, Umeå i Umeå kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i flera delar** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- inkludera inslag i undervisningen så att eleverna ges möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck

### **Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter**

Prolympia, Umeå i Umeå kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i flera delar** utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- integrera frågor om intolerans, destruktiva jargonger och normer som begränsar eleverna i undervisningen
- gör eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

### **Uppföljning**

Huvudmannen ska senast **den 22 januari 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till [kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se](mailto: kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se). Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8098) i de handlingar som sänds in.

# Skolinspektionens bedömning

## Sammanfattning

**Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.**

Granskningen av återkommande, aktuell och fördjupad undervisning visar att undervisningen är aktuell och återkommande i olika ämnen och årskurser, samt ger eleverna möjlighet till fördjupning.

Granskningen av ämnesintegrerad undervisning visar att undervisningen sker ämnesintegrerat för att synliggöra olika perspektiv och ge eleverna en helhetsbild av kunskapsområdet.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplat till kön och att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Undervisningen ger också eleverna möjlighet att förstå betydelsen av samtycke. Däremot ger inte lärarna eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck.

**Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.**

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att det finns förhållningssätt i undervisningen för att främja en god samvaro och att lärarna arbetar för att alla elever oavsett könstillhörighet ska vilja och våga reflektera och samtala. Eleverna får även i undervisningen reflektera över hur olika normer som rör könsroller, könsidentitet och sexuell läggning kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att lärarna hävdar dessa värden och arbetar med att bemöta uttryck för intolerans och destruktiva jargonger i undervisningen. Lärarna fångar dock inte upp sådana uttryck och jargonger för att kunna fördjupa frågorna i undervisningen.

Granskningen av elevdelaktighet visar att eleverna till viss del ges möjlighet att vara delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

## **Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck**

### **Här bedöms:**

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad undervisning
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

### **Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning**

#### **Undervisningen är återkommande, aktuell och fördjupad**

Granskningen visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är aktuell och återkommande i olika ämnen och årskurser samt ger eleverna möjlighet till fördjupning.

Av intervjuer och den dokumentation som huvudmannen delgett Skolinspektionen framgår att sexualitet, samtycke och relationer regelbundet återkommer i olika årskurser och ämnen. Tonvikten av undervisningen sker i årskurs 8, men exempel ges även på undervisning i årskurserna 7 och 9. Enligt eleverna har det skett en fördjupning vad gäller innehåll och det har blivit fler diskussioner i takt med stigande årskurser. Detta blir även synligt i lärarnas beskrivningar av undervisningen. Eleverna får arbeta ämnesövergripande i syfte att fördjupa och bredda kunskaperna. Av intervjuer framgår att lärarna bland annat använder sig av frågelådor, tankekartor och "brainstorming" samt lyssnar in elevernas kunskaper under undervisningens gång för att ta reda på elevernas förkunskaper och utifrån det planera undervisningen.

Undervisning kring sexualitet, samtycke och relationer sker främst i ämnena svenska, engelska, biologi, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, bild och samhällsorienterande ämnen. Till exempel får eleverna arbeta med bland annat samtycke, pornografi, HBTQ och sexuell läggning i ämnet biologi. I samhällsorienterande ämnen får eleverna bland annat arbeta med sexualitet, maktstrukturer kopplat till kön, normer, identitet, diskriminering och jämställdhet. I engelska får eleverna bland annat skriva en text om hur de upplever sexualundervisningen i skolan samt läsa och reflektera kring en bok som hanterar ämnen såsom sexuellt våld och pornografi.

Vidare framgår det att undervisningen är uppdaterad och aktuell. Eleverna uppger i intervju att de upplever att undervisningen kring sexualitet, samtycke och relationer är relevant och aktuell. Såväl elever som lärare beskriver att eleverna i ämnen som svenska, engelska och samhällsorienterande ämnen möter nyhetsinslag, aktuella händelser och brottsmål samt frågor som kopplar till

sociala medier. En lärare säger exempelvis att hen bryter den ordinarie undervisningen om det finns ett behov av att diskutera aktuella frågor. Av intervjuer med lärare framkommer även att lärarna i svenska och engelska väljer aktuell och nutida skönlitteratur som har potential att beröra eleverna och som väcker frågor utifrån kunskapsområdet.

Det förekommer även att lärarna använder sig av annan kompetens i undervisningen. I samband med momentet kring sex och samlevnad i biologi får skolan besök av studerande från ett universitet som utifrån elevernas frågor bland annat pratar om könssjukdomar, samtycke och relationer. Lärarna frågar eleverna vad de har för frågor inför besöket och följer sedan upp hur det har gått. Eleverna gör även ett studiebesök på ungdomsmottagningen där de pratar om bland annat preventivmedel, könssjukdomar och samtycke.

## **Ämnesintegrerad undervisning**

### **Undervisningen om kunskapsområdet präglas av ämnesintegrering**

Granskningen visar att undervisningen sker ämnesintegrerat och att lärarna samordnar sin undervisning för att synliggöra olika perspektiv och ge eleverna en helhetsbild av kunskapsområdet.

Av samtliga intervjuer framkommer att lärarna samarbetar såväl inom som över ämnesgränser kring undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Enligt lärarna och rektorn arbetar lärarna tematiskt och ämnesövergripande för att integrera värdegrundsfrågor och möjliggöra för eleverna att arbeta djupare i ämnena. Till exempel samarbetar lärarna som undervisar i svenska, bild och samhällsorienterande ämnen kring kvinnors rättigheter genom historien. I svenska, biologi och samhällsorienterande ämnen får eleverna skapa en podcast i syfte att informera om och diskutera frågor som rör relationer och sex. Utöver ämnesövergripande arbete mellan ämnena, är samtliga lärare också involverade i ett kärlekstema som genomförs i alla klasser.

Av intervjuer framgår att lärarna har tid avsatt varje läsår för att planera ämnesövergripande teman och för att dela goda exempel med varandra. Skolan använder även ett digitalt pedagogiskt kalendarium där lärarna delar med sig av pedagogiska planeringar, tematiska upplägg och undervisningsmaterial. Kalendariet möjliggör för lärarna att infoga frågor kring kunskapsområdet i sin undervisning samtidigt som eleverna läser om området i andra ämnen.

Vidare framkommer att skolan har livråd i årskurs 6 till 8 som bland annat fokuserar på värdegrundsfrågor, att skapa goda relationer och trygga grupper. Lärarna uppger att de under livråden genomför ett tema kopplat till sexualitet. Livråden är dock inte integrerade i undervisningen.

**Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut****Undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplat till kön, men inte maktstrukturer kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck**

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplat till kön. Av intervjuer med såväl lärare som elever framkommer flertalet exempel på att lärarna arbetar medvetet med att låta eleverna undersöka olika föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt, och hur dessa kan påverka människors livsvillkor. Det gäller framför allt ämnena svenska, engelska, biologi, bild, idrott och hälsa, hem- och konsumentkunskap och de samhällsorienterande ämnena. De exempel som lärarna och eleverna ger omfattar såväl samtal och diskussioner som arbeten och filmer om vad som är typiskt manligt och kvinnligt. Exempel ges även på att eleverna får reflektera och diskutera hur föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt samt kvinnors rättigheter har förändrats över tid. I samhällsorienterande ämnen får eleverna exempelvis arbeta med maktstrukturer kopplat till kön och arbetslivet. I idrott och hälsa har eleverna gjort ett arbete om män och kvinnors olika villkor inom idrotten.

Granskningen visar emellertid att lärarna inte ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck. Såväl flickor som pojkar uppger i intervjuer att de inte har fått möjlighet att utveckla kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck. Enligt eleverna har vissa lärare som undervisar i samhällsorienterande ämnen och engelska enbart nämnt begreppet några enstaka gånger, vilket även framkommer i intervjuer med lärarna. Flera av de intervjuade lärarna uppger att de inte har några moment i undervisningen om hedersrelaterat våld och förtryck.

**Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier**

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat pornografi.

Av intervjuer framkommer att eleverna i flera olika ämnen får reflektera kring hur relationer och sexualitet framställs i olika medier, såsom reklam, sociala medier och pornografi. Exempelvis får eleverna i samhällsorienterande ämnen arbeta med normbrytande reklamfilmer för att synliggöra normtypiska sexualiserande bilder och i ämnet idrott och hälsa får eleverna reflektera kring hur olika kroppsideal framställs i bilder på sociala medier. Lärarna i samhällsorienterande ämnen, biologi, svenska och engelska tar upp pornografi i undervisningen. Eleverna har exempelvis fått diskutera och argumentera kring pornografi och porrindustrin i det ämnesövergripande arbetet med att eleverna ska skapa en

podcast. Lärarna berättar även att eleverna har fått diskutera huruvida pornografin skildrar verkliga kärleksrelationer eller inte och vilka förväntningar som finns på de olika könen.

**Undervisningen ger eleverna möjlighet att förstå betydelsen av samtycke och bidrar till att utveckla elevernas förmåga att leva sig in i andra människors situation**

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att reflektera över betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. Av intervjuer med såväl eleverna som lärarna framkommer att eleverna får arbeta med begreppet samtycke kontinuerligt i undervisningen och i flera olika ämnen. Även rektorn beskriver att samtycke har ett stort fokus i undervisningen. Eleverna har exempelvis reflekterat över vad samtycke kan innebära i olika situationer, vikten av kommunikation och vilka signaler som det kan finnas för att lämna eller inte lämna sitt samtycke. Några lärare beskriver även att de förmedlar att flickor och pojkar måste hjälpas åt för att förstå varandra och skapa relationer där det råder samtycke.

Vidare visar granskningen att undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att leva sig in i och förstå andra människors situation. En lärare säger exempelvis att eleverna får leva sig in och föreställa sig andra människors förutsättningar genom att de får följa en flicka som växer upp i Sydafrika och se vilka förutsättningar hon har utifrån kön och sexualitet. I intervjuer uppger lärarna att de både i undervisningen och på livråden arbetar mycket med respekt, empati och acceptans för andra människors olikheter. Av intervjuer med lärarna framgår även att eleverna får arbeta med hur välfungerande och trygga relationer kan se ut. Några lärare som undervisar i svenska respektive engelska säger att eleverna får prata om såväl goda som dåliga relationer i samband med att de läser skönlitteratur. Av intervjuer med eleverna framkommer att eleverna har fått prata om respekt, vänskap, empati och hur det är att vara kär.

**Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter**

**Här bedöms:**

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

## **Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat**

### **Det finns förhållningssätt i undervisningen för att främja en trygg samvaro**

Granskningen visar att lärarna i samband med undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer förmedlar förhållningssätt till eleverna för att främja en god samvaro och trygghet i klassrummet.

Av intervjuer framkommer att de moment som eleverna har om kunskapsområdet innehåller övningar och frågor där eleverna får möjlighet att reflektera och diskutera, såväl i helklass som i mindre grupper. Lärarna säger att de arbetar mycket med förhållningssätten i klassrummet för att tidigt skapa en trygg miljö för eleverna. Skolan har gemensamma förhållningsregler som finns beskrivna i "Prolympia-lektion" som lärarna går igenom med eleverna en gång per läsår samt påminner om kontinuerligt. Det handlar såväl om praktiska förhållningssätt såsom att eleverna ska vara i tid och lämna in mobiltelefonerna som uppförande, språkbruk och skojbråk. Lärarna säger att de därtill tydliggör för eleverna att det som sägs i klassrummet stannar i klassrummet samt arbetar mycket med tillit mellan elever och vuxna, exempelvis i samband med undervisning om sexualitet, samtycke och relationer. Rektorn säger att skolan har fokus på bemötande och förhållningssätt.

### **Det finns strategier i undervisningen för att alla elever oavsett kön ska vilja reflektera och samtala**

Granskningen visar att lärarna arbetar för att alla elever oavsett könstillhörighet ska vilja och våga reflektera och samtala om frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer.

Lärarna beskriver i intervju flera exempel på hur de i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer arbetar för att främja ett samtalsklimat där alla elever ska vilja och våga samtala. Till exempel hjälper lärarna till med fraser, förtydligar hur eleverna kan stötta varandra och låter eleverna prata i mindre grupper som förberedelse för samtal i helklass. En lärare säger att hen anpassar genomförandet av undervisningen om kunskapsområdet efter hur trygga eleverna är med varandra. I elevintervjuerna framkommer att pojkarna tar mycket utrymme i samtal och diskussioner samt att det finns elever som inte vågar uttrycka sig i klassrummet. Även lärarna säger att det finns könsstereotypa normer i klassrummet där pojkarna tar mer plats, vilket gör att flickorna missgynnas. Det finns också pojkar som stör när andra elever gör sig redo för att prata. Av intervjuer med lärarna framkommer att de arbetar aktivt med strategier för att skapa ett jämnare talutrymme mellan flickor och pojkar. Lärarna säger att de bland annat delar in eleverna i kill- och tjejgrupper, tar reda på vad flickorna behöver för att tala mer, uppmärksammar pojkarna på om flickorna skulle uttrycka sig på samma sätt och påminner eleverna om att det ska vara lika för flickor och pojkar. Lärarna nämner även mer generella strategier som

samtalsmodellen enskilt, par, alla (EPA), att slumpmässigt fördela ordet och fasta bänkplaceringar för att främja en bra gruppdynamik och att alla elever kommer till tals i undervisningen.

Vidare framkommer det att lärarna låter eleverna diskutera känsliga frågor. Eleverna säger att det förekommer att det sker laddade diskussioner i klassrummet kring exempelvis jämställdhet och könsroller. Lärarna säger att det framför allt uppstår laddade diskussioner när elever inte har korrekta fakta. Lärarna försöker då medla och förklara att alla kan uppfattat något på fel sätt. En lärare säger att det är viktigt att inte undvika laddade frågor och att lärarna måste ha en nyfikenhet inför det eleverna tycker och uttrycker.

### **Undervisningen ger eleverna möjlighet att reflektera över normer som rör könsroller, könsidentitet och sexuell läggning**

Granskningen visar att lärarna ger eleverna möjlighet att i undervisningen reflektera över hur olika normer som rör könsroller, könsidentitet och sexuell läggning kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme.

Av intervjuer och inkommen information framkommer att eleverna i undervisningen får reflektera kring olika normer som rör könsroller, könsidentitet och sexuell läggning. Undervisningen tar även upp att sådana normer kan begränsa människors handlingsutrymme. Av intervjuer framkommer att könsroller i samhället tas upp i ämnen svenska, biologi och samhällsorienterande ämnen. I idrott och hälsa får eleverna reflektera kring manliga och kvinnliga normer kopplat till olika sporter. Lärarna som undervisar i samhällsorienterande ämnen säger att de återkommande arbetar med begränsande normer i undervisningen, exempelvis diskriminering, jämställdhet, vad normer innebär och hur man kan förhålla sig till dessa. I biologi har eleverna arbetat med sexuell läggning, heteronormen och HBTQ. Eleverna får även i samband med undervisningen om pornografi prata om förväntningar och normer kopplat till män och kvinnor.

### **Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger**

#### **Lärarna arbetar för att bemöta destruktiva jargonger och uttryck för intolerans i undervisningen, men frågorna fördjupas inte tillsammans med eleverna**

Granskningen visar att lärarna hävdar de värden som läroplanen anger och arbetar med att bemöta destruktiva jargonger och uttryck för intolerans i undervisning. Lärarna fångar dock inte upp sådana uttryck och jargonger för att kunna fördjupa frågorna i undervisningen. Exempelvis finns det normer på skolan vad gäller utseende och sexualitet som begränsar eleverna.

Av intervjuer med rektorn, lärarna och eleverna framgår att det förekommer negativt språkbruk i undervisningen, även om det varierar mellan olika klasser. Rektorn säger att eleverna exempelvis kan vara slarviga i sitt språkbruk och använda nedsättande namn för olika sexuella läggningar. Enligt lärarna har användningen av homofobiska uttryck minskat, men i stället kan eleverna använda mer moderna ord som lärarna inte alltid förstår innebörden av. Vidare uppger rektorn och lärarna att det finns en kultur på skolan som gör det svårt för eleverna att vara sig själva och bryta mot normen när det gäller utseende, kläder och sexualitet. Eleverna säger att eleverna på skolan ser likadana ut och att elever kan prata om elever som klär sig eller ser annorlunda ut. Eleverna säger även att det är få elever som är öppna med att de har en annan sexuell läggning än normen. Enligt eleverna kan det vara jobbigt att ha en annan sexuell läggning eftersom elever kan kommentera det på ett negativt sätt. Lärarna säger att det inte är så synligt i klassrumssituationer utan sker mer utanför lektionstid.

Av intervjuer med lärarna framkommer att de markerar när någon elev går över en gräns och använder strategier som att fråga eleverna vad de menar eller tydliggör att ord som eleverna använder är skällsord. Eleverna upplever att majoriteten av lärarna reagerar och bemöter negativa uttryck genom att prata med den aktuella eleven eller kontakta elevhälsan. Av granskningen framkommer dock att lärarna inte i tillräckligt stor utsträckning fångar upp och fördjupar frågor om uttryck för intolerans eller destruktiva jargonger i undervisningen, vilket ger dessa uttryck och jargonger utrymme att normaliseras.

Rektorn säger att skolan fokuserar på bemötande för att motverka ett negativt språkbruk samt att lärarna konfronterar olämpliga uttryck och vid behov får stöttning av skolans trygghetsteam. Därtill arbetar skolan med förbyggande kartläggningar i årskurs 7 för att skapa trygga grupper. Skolan har även förhållningssätt, som förmedlas till elever, som bland annat gäller att eleverna ska ha ett vårdat språkbruk. Enligt rektorn är det dock totalt sett inte tillräckligt och säger att det är svårt att skapa förutsättningar att stävja det negativa språkbruket. Rektorn uppger även att skolan ibland kan känna sig maktlösa mot budskap om att passa in från sociala medier och idrottsrörelser. Rektorns målsättning är att utveckla värdegrundsarbetet i klassrummet.

## **Elevdelaktighet**

### **Undervisningen utgår till viss del från elevernas frågor och perspektiv**

Granskningen visar att eleverna ges vissa möjligheter att delta i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen.

Eleverna uppger i intervju att de har gett förslag på vad de vill veta mer om kring sexualitet, samtycke och relationer via en frågelåda. Enligt flickorna kan lärarna även fråga eleverna om deras önskemål och behov gällande undervisningen. Av intervjuerna framkommer dock att eleverna inte upplever att de är delaktiga i

planeringen av upplägg och innehåll i undervisningen. Samtliga elever säger att de skulle vilja arbeta mer med välfungerande relationer och vad karaktäriserar sådana relationer. Eleverna önskar även mer undervisning i årskurs 9 eftersom det då händer mycket i elevernas liv och de är mer mottagliga för innehållet. I intervju med lärarna framkommer att några lärare har tagit reda på vad eleverna önskar ta upp i undervisningen. Exempelvis har en lärare låtit eleverna skriva upp vad de tror undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer handlar om och vad de anser är viktigt att ta upp. Några lärare beskriver också att de tydliggjort för eleverna att de får komma med förslag eller att de fångar upp frågor utifrån elevernas resonemang i undervisningen.

Vidare ger några lärare exempel på att eleverna har fått utvärdera vissa moment i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer samt att de arbetar med mer spontana utvärderingar under lektioner. Andra lärare uppger dock att de är dåliga på att låta eleverna utvärdera undervisningen. Enligt eleverna har de inte deltagit i någon utvärdering av undervisningen.

## Identifierade utvecklingsområden

### **Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck**

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- inkludera inslag i undervisningen så att eleverna ges möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck

Av läroplanen framgår att utbildningen ska främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas.<sup>1</sup>

Av granskningen framkommer att eleverna sällan möter inslag i undervisningen som rör hedersrelaterat våld och förtryck och hur dessa kan påverka människors livsvillkor. Genom att ge eleverna kunskaper om maktstrukturer som rör hedersrelaterat våld och förtryck kan eleverna rustas med kunskaper och positiva värden för att ha trygga och respektfulla relationer.

**Skolinspektionen rekommenderar** därför att rektorn ger lärare förutsättningar att utveckla undervisningen så att hedersrelaterat våld och förtryck integreras i

---

<sup>1</sup> Lgr 22, avsnitt 1 *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.*

undervisningen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Det innebär att lärarna behöver arbeta medvetet med att eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om maktstrukturer kopplade till hederskulturer och reflektera över exempelvis oskuldsnormer, begränsningar av handlingsutrymme och att hedersproblematik omfattar både kvinnor och män. Skolverket material [Hedersrelaterat våld och förtryck – Skolans ansvar och möjligheter](#) kan användas som stöd i arbetet.

**Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter**

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom följande:

- integrera frågor om intolerans, destruktiva jargonger och normer som begränsar eleverna i undervisningen

I läroplanen anges att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Ingen i skolan ska utsättas för diskriminering som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Alla sådana tendenser ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser.<sup>2</sup> Läraren ska uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling.<sup>3</sup>

Av granskningen framkommer att lärarna inte fångar upp och fördjupar frågor om uttryck för intolerans eller destruktiva jargonger i undervisningen, vilket ger dessa uttryck och jargonger utrymme att normaliseras. Exempelvis finns det normer på skolan vad gäller utseende och sexualitet som begränsar eleverna. Genom att arbeta aktivt med ett främjande och förebyggande arbete för jämställdhet kan skolan bidra till att utveckla elevernas kunskaper om sina rättigheter, stärka elevernas förmåga att värna sin kroppsliga integritet gentemot vuxna och andra elever samt lära eleverna att lära sig att sätta ord på känslor och upplevelser.

**Skolinspektionen rekommenderar** därför att rektorn verkar för att såväl utbildningen som undervisningen ska präglas av värdegrundsperspektiv. Inom

---

<sup>2</sup> Lgr 22, avsnitt 1 *Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet.*

<sup>3</sup> Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer.*

ramen för undervisningen behöver frågor som rör jämställdhet och mänskliga rättigheter behandlas och fördjupas. Genom det systematiska kvalitetsarbetet finns möjligheten till ett kontinuerligt och aktivt arbete. Skolverkets material [Leda jämställdhetsarbete](#) samt [Främja, förebygga, upptäcka och åtgärda – Hur skolan kan arbeta mot diskriminering och kränkande behandling](#) kan användas som stöd i arbetet.

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- göra eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

I läroplanen anges att det inte är tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.<sup>4</sup>

Av granskningen framkommer att eleverna ges vissa möjligheter att delta i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen. Genom att fånga upp elevernas tankar och ge dem möjlighet att vara delaktiga i planeringen av moment och utvärderingar av undervisningen kan läraren få en grund för att kunna anpassa innehållet och därmed de frågor och funderingar som är relevanta för eleverna gällande kunskapsområdet.

**Skolinspektionen rekommenderar** därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att arbeta med att höja undervisningens kvalitet gällande elevernas delaktighet och inflytande. Skolverket material [Sexualitet, samtycke och relationer](#) kan användas som stöd i arbetet.

## På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Caroline Engskär. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Sara Lidegran och Ewa Mölleryd deltagit.

---

<sup>4</sup> Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter*.

# Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

## Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

## Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

## Kvalitetskriterier

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Ämnesintegrerad undervisning ger eleverna en helhetsbild

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

## Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

## Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

## Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.<sup>5</sup>

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.<sup>6</sup> Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.<sup>7</sup>

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.<sup>8</sup> Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.<sup>9</sup>

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.<sup>10</sup>

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår vidare att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en

---

<sup>5</sup> 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

<sup>6</sup> 1 kap. 4 § skollagen.

<sup>7</sup> Ibid.

<sup>8</sup> 1 kap. 5 § skollagen.

<sup>9</sup> Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

<sup>10</sup> 2 kap. 25 § skollagen.

trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.<sup>11</sup>

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.<sup>12</sup>

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.<sup>13</sup>

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.<sup>14</sup>

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer

---

<sup>11</sup> Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmänsklighet.*

<sup>12</sup> Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.*

<sup>13</sup> Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.*

<sup>14</sup> Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.*

präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.<sup>15</sup>

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår att skolan aktivt och medvetet ska påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang.<sup>16</sup> Avseende skolans mål uttrycks bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor.<sup>17</sup> Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.<sup>18</sup>

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.<sup>19</sup>

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.<sup>20</sup>

---

<sup>15</sup> Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.*

<sup>16</sup> Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden.*

<sup>17</sup> Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Mål.*

<sup>18</sup> Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer.*

<sup>19</sup> Ibid.

<sup>20</sup> Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper, Mål.*

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.<sup>21</sup>

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.<sup>22</sup>

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har inom givna ramar ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.<sup>23</sup>

Läroplanen innehåller kursplaner för varje ämne.<sup>24</sup> Kursplanerna består av syfte och centralt innehåll samt kompletteras av betygskriterier eller kriterier för bedömning.

---

<sup>21</sup> Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

<sup>22</sup> Lgr 22, avsnitt 2.3 *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

<sup>23</sup> Lgr 22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

<sup>24</sup> Lgr 22, avsnitt 5. *Kursplaner*.